

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.

Tartalom. A M. Prot. Tud. Irod. Társ. alapszabály-tervezetéhez. Csiky Lajos. — Felhívás. — Alapszabály-tervezet. — Az egyházban reakció. L. J. — Válasz, a „Reakció az egyházban“ cz. cikkre. Kiss Albert. — A szatmári ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Földesi Péter. — A debreczeni egyházmegye tavaszi közgyűlése. y. — Irodalom. — Különnévék. — Szerk. posta. — Hirdetések.

A „Magyar Protestáns Tudományos Irodalmi Társaság“ alapszabály-tervezetéhez.

I.

Közvetlenül ezen cikkünk után egy felhívást s egy alapszabály-tervezetet közlünk. Mindkettő a felállítandó „M. Prot. Tud. Irod. Társaság“ ügyében szól.

Lelkes örömmel üdvözöljük hazánk protestáns egyházainak vezérlő férfait, kik megértvén a kor kiáltó szövegét, életre akarják immár költeni a leányt, ki nem halt meg, hanem, mint szép eszme, a napsugár költét várva, a hosszú éjszakán át csak aludott. Üdvözöljük a hosszú tél után életre ébredett tavaszi szép virágot, mely, legdrágább reményünk szerint, gazdag nyári aratásra nyújt immár kedvező kilátást.

Nem beszélünk arról, hogy a megindulandó vállalat a „Theologiai Könyvtárnak“ leszen-e mintegy folytatása. Azt azonban jelezni óhajtjuk, hogy szerintünk az új Társaság sokkal szélesebb alapokra leszen fektetve s a menyiben más lesz szervezete, működési köre, bizonynyal buzgóbb támogatásra is fog ez találni. Elismerjük, hogy ama korábbi vállalat is hatott a magyar prot. theologiai tudományosság emelésére, de az ujtól összehasonlíthatatlanul nagyobb eredményt várunk és remélünk.

Eddig két egyházi laptársunkban láttuk a felhívást és az alapszabály-tervezetet kinyomatva s mindegyik örömmel látja a zászló kibontását s egyetemes és lelkes akcióra hív mindnyájunkat, sőt követendő például már több pártfogó testületek és egyének jelentkezését is jelzi.

Világért sincsen szándékunkban a közöröm megható nyilatkozataiba valami disharmonikus hangot vegyíteni, de mert azok közé tartozunk, kik eleitőlfogva a legélenkebb érdeklődéssel szemléltük e fontos ügy életre kelésének egymás után következő mozzanatait, most sem akarunk elmaradni s midőn a felhívást általános hangjában hozsánna-kiáltással köszöntjük, az alapszabály-tervezetre, meggyőződésünk szerint lényegbe vágó s mert e tervezetet már régebben ösmerjük, jól át is gondolt észrevételeket teszünk.

Jegyezzük meg jól, hogy itt csak tervezet áll még előttünk, mely hozzászólást igényel. Az ügy sokkal fontosabb, mintsem azt szabad volna elhamarkodnunk. Az a 19 vezérférfiu, ki a felhívást aláírta, bizonyára nem vindikál magának olyan tekintélyt, hogy az alapszabály-tervezetet, aláírtokra már kész alapszabálynak kellene tekintenünk.

Ügyszeretéből irunk. Magyar protestáns egyházi irodalmunk felvirágzásának szent ügye szívünkön fekszik nekünk is. Nincs kétségünk benne, hogy nem szük lelkü kicsinyeskedésből, de tiszta jóindulatból eredett felszólalásnak veendi mindenki e néhány sorunkat.

Nekünk több kifogásunk van e tervezet ellen. A lényegtelenebbeket jövő számunkra hagyjuk, most a legfontosabbat mondjuk el.

A tervezet VI. pontja alatt a 24. §-ban elősoroltanak a Társaság kiadványai, melyek tehát háromfélék lennének: 1. Tudományos folyóirat. 2. Egyháztörténelmi emlékek. 3. Kidolgozott egyháztörténelmi monographiák.

Ezek közül az első régen érzett nagy szükségét fog pótolni. Nincs talán senki, ki létrejövetele ellen csak egy szemernyi súlylyal bíró kifogást is tudna emelni. A másik kettő tisztán egyháztörténelmi tárgyakkal való foglalkozást tételez föl s a felhívás igen szegényes vigasztalást nyújt, hogy a Társaság „csak másodsorban veheti föl programmjába . . . az egyházat érdeklő többi: theologiai,

egyházjogi és bölcsészeti tudományok művelését.“ Indok erre az, hogy „az egyháztörténelmi szakma . . . a legszükségesebb és legsürgősebb, mert a tovább haladás leglényegesebb feltétele.“ Majd ismét biztat a felhívás, hogy a Társaságnak az említett tudományokat „sem szabad . . . mellőznie, sem elhanyagolnia, hogy működését . . . egyetemessé tegye.“ Hátrább azt is olvashatjuk, hogy a Társaság „később önálló . . . tudományos munkák kiadásával is fogja theologiai s általában egyházi irodalmunkat szaporíthatni.“

De az alapszabály-tervezet azon szakaszában, hoi a Társaság kiadványairól van szó, mint láttuk, csak a Szemlééről s a mellett csak történelmi kiadványokról tétetik említés, bár a 2. §. mindenesetre jelzi, hogy a „Társaság célja: általában a hazai prot. tudományos irodalmunk . . . művelése és terjesztése.“

Ez nagy általánosságban mondatván, különös és első cél gyanánt a prot. egyháztörténelem művelése és terjesztése tüzetett ki s a részletezésben az általános prot. theologiai irodalomról teljesen megfeledeztek a tervezet készítői.

Ez készlet bennünket felszólalásra.

Értsük meg jól egymást s háritsunk el az utból mindent, a mi esetleg félreértésre adhatna alkalmat.

Mi szívesen elismerjük, hogy az egyháztörténelmi szakma művelése föltétlenül szükséges eszköze a továbbhaladásnak. A történelem a tudományok ápoló anyja s egyszersmind ringató bölcsője. A multnak világában ismerjük meg legjobban a jelent s annak tükrébe tekintve észlelhetjük leginkább, miben vagyunk hátra s hol kell a létező hiányokat pótolgatni. Tudjuk, hogy például saját egyházunk története nincsen még megírva és több összehordott anyagban hiányzik a kellő kritika. Pirulva tekintünk más protestáns népek egyházirodalmi tevékenységére s abban főleg a saját egyháztörténelem mesgyéinek feltörésére célzó nagy kiterjedésű törekvéseire, — pirulunk, ha látjuk, milyen keveset tettünk mi még ezen a téren.

De az éremnek van másik oldala is, melyet méltó figyelembe kell vennünk.

Ha elfogulatlanul nézzük a magyar prot. egyházirodalmi működést, két mezőn látunk nagyobb haladást. Egyik a gyakorlati theologiai, de a melylyel nem dicsekedhetünk valami nagyon, mert itt a gyakorlat elmélete erősen háttérben szorul s jórészben csak egyházi beszédek és imádságok kiadásában buzgólkodunk. E téren tultengés konstatálható. A másik a történelmi theologiai, a hol minden, fentebb is említett fogyatkozások daczára, igen tisztes törekvésekre találhatunk s határozott haladást jelezhetünk. Ezen irányzat művelése jól megfelel nemzetünk saját aspiratióinak, mintegy vérmérsékletének. Mi szeretünk multunk szép emlékein elmerengeni.

Az egyháztörténet a multtal foglalkozik, a többi theologiai tudományok a jelen szolgálatában állanak.

Az a kérdés, hogy a mult gazdag forrással kínálkozó tényeinek földerítése, vagy a szegényes jelen fogyatkozásainak elenyésztetése-e a szükségesebb és sürgősebb teendő? A multat kell-e mindenekelőtt kutatnunk, hogy a jelennek szolgáljunk, vagy a jelen homályát oszlatgatnunk, hogy egyszersmind a jövőnek is hasznos szolgálatot tegyünk?

Hogy áll a jelen? Vannak-e jó exegétikai műveink, melyek nélkül alapos egyházi működésről szó sem lehet? Van-e jó dogmatikánk, apologétikai irodalmunk, melyek tájékozást nyujthatnának a tévedezőknek? Van-e magyar nyelvünkön egy jól irott Jézus élete s egy egyetemes theologiai reál-encyklopaedia, melyek nélkül lelkészeink biztos léptekkel aligha tudhatnak haladni?

Ha nincsenek — és pedig nincsenek — ilyen műveink, föltétlenül gondoskodnunk kell — a jelennél jobb jövő érdekében, ilyenekről. És ezen nagy és nemes munka végezését a felállítandó Társaságtól várjuk.

Majd sor kerül ezekre is, — mondhatják ellenünk, — de előbb a mult forrásait kell fölkatnunk.

Jól van, de nem szabad elfelednünk, hogy azon egyháztörténelmi emlékek, monographiák kiadása nagyon egyoldalú dolog, mely kedves lehet a szakembereknek, de az általában vett nagyközönség igényeit egyáltalában nem elégíti ki. Most igen sokan buzgó érdeklődéssel tekintenek az alakulandó Társaság elé, de félni lehet, hogy, ha az első években pusztán historikumokkal akarják táplálni az éhező lelkeket, lelohad az érdeklődés lángja s a nagy reményekre jogosított Társaság elveszti lábait alól a talajt, a melyen állani, működni és hatni tudna.

Bizonyosan állithatjuk, hogy nem egyedül vagyunk ezen nézetben. Most olvastuk el ujra a „Sárosp. Lapok“ f. évi 3-ik számának Nagy Gusztáv hittanártársunk által jól irott vezércikkét. Ebben is hasonló véleménynyel találkozunk.

Nem akarhatunk agitálni ilyen szent ügyben. Kérve-kérjük azonban egyházunk férfait, hogy az elmondottakat vegyék komoly figyelembe s a „M. Prot. Tud. Irodalmi Társaság“ általános nagy neve alatt ne igyekezzenek egy szűkebb körű „M. Prot. Egyháztörténelmi Társaságot“ alakítani.

Mi ugy óhajtjuk, hogy az egyháztörténelmi mező művelése mellett egyszerre a többi theologiai tudományok ápolására is kellő figyelem fordittassék.

Ezt mindenesetre sürgetjük s ismételve kifejezzük azon biztos tudomásunkat, hogy sokan vagyunk ilyen értelemben.

Csiky Lajos.

(I.) Felhívás Magyar Protestáns Tudományos Irodalmi Társaság alakítására.

Rég érzett szükségét pótolni, régi mulasztást helyre hozni s a jövő fejlődés alapjait szilárdítani: ez, a mire a mívelt magyar protestáns közönséget, egyházunk kormányzó testületeit és férfait, sőt mívelt s egyházuk javáért buzgó lelkes asszonyait is felhívjuk.

Hazánkban — mint a külföldön is — társulás és szövetkezés a tudomány művelésének s terjesztésének egyik leghathatósabb eszköze, minden szakban. Mert a mit az egyes tudós kutatásban, vizsgálódásban, feldolgozásban, maga el nem végezhet: többek egyesített s összhangzatosan működő ereje végrehajthatja. S a mihez, a pártolás vagy nem pártolás esélyeitől féltében, az egyes — bár ereje volna rá — hozzá fogni sem mer, annak létrejöttét az együttes támogatás biztosíthatja.

Igy alakultak, hogy külföldi példákra hivatkozás helyett csak a hazaiak egynehányát említsük föl, a m. kir. természettudományi, a magyar történelmi, archaeologiai, földrajzi, philologiai társaságok, orvosi könyvkiadóegyesület s mások, melyek a tudományok összeségének egy-egy szakában, a munkafelosztás elvének hódolva, teljesítik a tudomány művelésének és egyszersmind népszerűsítésének s terjesztésének munkájából a reájok eső részt, segítve ezzel legnagyobb nemzeti tudományos intézetünket, Akadémiánkat, nagy feladatának: a tudományok magyar nyelven s nemzeti irányban művelésének teljesítésében.

Magyar protestáns irodalmi társaság létrehozására is tétetett már kísérlet még az ötvenes években; de a szép reménnyel biztató kezdeménynek az idők nem kedveztek s a társaság nem alakulhatott meg. S ezzel is megint egy századnegyed veszett el a hazai protestáns tudományos irodalomra nézve; legalább részben, mert nem hagyhatjuk említés nélkül az időközben, bár szűkebb körben, alakult Protestáns Egylet hasznos működését s nem egy becses művet tartalmazó kiadvány-sorozatát: a Theologiai könyvtárt. De az is megszűnt, a kellő alap vagy kellő pártolás hiánya miatt s ma ismét ott vagyunk, hogy a magyar protestáns tudományos irodalom, közeg nélkül, tétlenül, elhagyatva pang, vagy legfőlebb egyes tudósok írószobájában rejtezik, asztalfiókjába zárkózik.

Alkalmas-e az idő az előbbi kezdemények megújítására s egy Magyar Protestáns Tudományos Irodalmi Társaságnak megalakítására? Azt jelen felhívásunk sikere fogja eldönteni, megmutatni.

Mi reméljük, hogy igen; mert nem olyasmit kezdeményezünk, a mi más téreken kipróbálva ne lett — sikerre vezetőnek ne bizonyult volna; nem olyasmit, a minek szüksége felől hazánkban, legalább a protestáns körökben általános és ellenmondás nélküli ne volna a meggyőződés; nem olyant, a mivel elsősorban ugyan hön szeretett magyar protestáns egyházunknak, de egyszersmind hazai s nemzeti tudományosságunknak is ne használnánk; s végre nem olyant, a mi akár a keresztyénség, akár a tudomány egyetemességével ellenkezne.

Mert Magyar Protestáns Tudományos Irodalmi Társaság czíme alatt nem az egyetemes tudományok protestáns irányban való művelésére törekszünk; mintha protestáns philosophiát, protestáns világtörténelmet, vagy épen protestáns természet- és mennyiség-tudományt akarnánk. A

tudományban nincs helye az irányzatosságnak; a tudomány csak az igazságot keresi s azt nem szabad sem elhallgatnia, sem elferdítnie valamely különleges irányzat czéljai kedvéért.

A mit mi akarunk: a magyar protestáns egyház multjának, történelmének felderítése mindenekelőtt; a magyar protestáns egyház szellemi, erkölcsi és tudományos érdekeinek felkarolása; a magyar protestáns egyházi élet fejlesztése, jövőjének, felvirágzásának — mennyiben erre a tudományosság is hathat — biztosítása.

A magyar protestáns egyház történeti kutfői még nincsenek egybegyűjtve, annál kevésbé kiaknázva, legkevésbé feldolgozva; a magyar protestáns egyház története még nincs megírva s nagyon messze vagyunk attól, hogy meg is lehessen írni. Pedig a mult a jelen alapja, a jövő felvirágzás gyökere s a történelem — kezdettől fogva — az élet mestere volt. Azért a szemünk előtt lebegő társaság első céljául a magyar protestáns egyház keletkezésének, háromszázados küzdelmeinek s fejlődésének irott forrásai összegyűjtését s közrebocsátását kell elismernünk és pedig az eredeti forrásokét, köz- és családi levéltárak föl kutatása által, mint ezt például a Magyar Történelmi Társulat vándorgyűlésein, évek óta már oly nagy sikerrel teszi; valamint az országgyűlések még eddig fel nem dolgozott aktáiból s egyéb, nyilvános és titkos levelezésekből. Minden egyházközség és iskola levéltára szolgáltathat egy-egy még ismeretlen adatot a magyar protestáns egyház történetéhez. Mindezek iránt a közérdeklődést felkölteni, a kiaknázandó forrásokra rámutatni: egyik legelső feladata az alakítandó társaságnak.

De programját a források felkutatása, gyűjtése s kiadása korántsem meríti ki még. Azok eredményét először részletenként — monografiákban — feldolgozni: lesz második lépcsője a szükséges előkészületnek a Magyar Protestáns Egyház Történelme összefüggő megírásához.

Az egyháztörténelmi szakmán kívül egyelőre — mivel ez a legszükségesebb és legsürgősebb, mert a tovább haladhatóság leglényegesebb feltétele — csak másodsorban veheti föl programjába a társulat — az egyházat érdeklő többi: theologiai, egyházjogi és bölcsészeti tudományok művelését. De már most sem szabad ezeket mellőznie, sem elhanyagolnia, hogy működését — egyházilag s tudományilag — egyetemessé tegye.

Ily czélok lebegvén előtte, programját úgy kell megalkotnia, hogy abban első helyen a kutfők, másodhelyen az egyháztörténelmi monografiák — harmadikon egy, az egyházi és iskolai, vallásos és tudományos élet minden mozzanatát figyelemmel kísérő s e részben a külföldi protestáns tudományos mozgalmakra is kiterjeszkedő protestáns Tudományos Szemle álljon s kiadványai, kezdettől fogva, e három irányban induljanak meg. Később önálló (eredeti vagy fordított) tudományos munkák kiadásával is fogja theologiai s általában egyházi irodalmunkat gyarapíthatni.

Honnan vegye e nagy s nehéz feladatok valóítására a szellemi és anyagi erőt? Tudósai buzgalmából s a protestáns közönség érdeklődéséből és pártfogásából. S ez utóbira nézve mindjárt kimondhatjuk — és tájékozás végett s minden önáltatás elkerülése szempontjából ki is kell mondanunk — évenként néhány ezer forintról biztosan kell rendelkezhetnie, hogy célta érhesse vagy működését csak

meg is kezdhesse. Mert inkább meg se kezdje, hogy sem folytatása s a kitűzött cél elérhetése biztosítva ne legyen s néhány — vagy pár évi kínos vergődés után, a protestáns tehetetlenség bevallásával szégyenletesen kelljen megszűnnie.

Hogy ez be ne következék: eleve úgy kell szervezkednie, hogy a cél elérése biztosítva legyen. Ne akarjon protestáns felekezeti akadémia lenni, a mit maga a korszellem mindjárt visszautasítana s rövid időn megbuktatna, — de kövessen el mindent a maga és működése iránti érdeklődésnek minél szélesebb körben, elsősorban természetesen protestáns körökben, de azokon kívül is a hazafias és tudományos körökben fölbresztésére s folytonos ébrentartására s lehetőleg kielégítésére.

E végből kíván ötrendbeli tagokból szervezkedni, hogy egyesek és testületek anyagi erejükhöz képest sorakozhassanak a különböző tagsági kategóriákba. Erkölcsei testületektől, ugymint egyházkerületek- és egyházmegyéktől, sőt népesebb egyházaktól, fő- és középiskoláktól, végre vagyonosabb egyesektől, a protestáns egyház nagyjaitól, remélheti s elvárhatja, hogy mint pártfogók, legalább 500, vagy mint alapítók 100 frt tőkével, vagy annak megfelelő évi járulékok biztosításával járulandanak a társaság megalapításához s állandó fenmaradása biztosításához. A kik ezt nem tehetik, mint rendes tagok vagy pártolók, bizonyos számú évekre terjedő kötelezettséggel, évdíjak fizetésével, vagy legalább egyszersmindenkori adományokkal hozhatják meg a magok egy tégláját vagy homokszemét a magyar protestáns tudományos irodalom nagy épületének emeléséhez. A társaság viszont a hozzájárulás mértéke szerint fogja nyújtani tagjainak a megfelelő előnyöket, elsősorban kiadványai által.

S a közérdeklődés ébrentartására a társaság, évi gyűlések, esetleg vándorgyűlések tartásával fog folytonosan hatni, hogy a lelkesedés és munkálkodás jótékony tüze egyszer fölszítva, többé el se aludjék.

Ime, a Magyar Protestáns Tudományos Irodalmi Társaság, a mint annak célja, eszközei, egész képe, vázlatosan legalább, előttünk lebeg, a mint az a közrebocsátott alapszabály-tervezetben kifejezést is nyert. Ha — mint erősen hiszszük — az eszme szélesebb körökben is visszhangra talál, ha a társaság létrejötte aláírások által biztosítva lesz, az önként vállalkozókból alakult előkészítő bizottság alakuló közgyűlést fog összehívni, melynek feladata lesz az alapszabályok végleges megállapítása s a társulati szervezkedés.

Mi hiszszük, hogy a vallásos, egyházas és tudományos szellem — mint elejétől fogva mindig — ma is erősebb a magyar protestáns egyházban, hogyszem ez rövid idő alatt be ne következék.

S ezzel az Istenbe és egyházunk életrevalóságába vetett erős hittel bocsátjuk felhívásunkat a szelek szárnyára, a protestáns egyházak, hatóságok, intézetek és egyesek körébe ki. Hasson el a mi gyöngé szavunk mindenüvé, a hol Isten dicsőségeért s Anyaszentegyháza virágzásaért lelkesülő s azért áldozni is kész szívek dobognak; s Isten adjon erőt a gyöngé szónak és tegye azt gyümölcsözővé!

Budapest, 1887. februárban.

B. Vay Miklós, Kun Bertalan, B. Prónay Dezső, Geduly Lajos, Gr. Tisza Lajos, Szász Károly, Péchy Tamás,

Czékus István, Vályi János, Révész Bálint, Káldy Gyula, Karsay Sándor, Pap Gábor, Dr. Szeberényi Gusztáv, Szász Domokos, Ferencz József, Dániel Gábor, Ballagi Mór, Zsilinszky Mihály.

(II.) A Magyar Protestáns Tudományos Irodalmi Társaság alapszabály-tervezete. (Az 1886. decz. 28. tartott értekezlet szövegezése szerint.)

I. A társaság czíme és székhelye; célja és munkaköre.

1. §. A társaság czíme: „Magyar Protestáns Tudományos Irodalmi Társaság“. Székhelye: Budapest.

2. §. A Magyar Protestáns Tudományos Irodalmi Társaság célja: általában a hazai protestáns tudományos irodalomnak, különösen és első sorban, a protestáns egyháztörténelemnek művelése és terjesztése.

3. §. E cél elérésére a társaság a hazai protestáns írók és történetkedvelők egyesítése, egyes egyházkerületek és esperességek közreműködésének bevonása, egyháztörténelmi dolgozatok írása és kiadása, valamint levél- és könyvtárak tanulmányozása és ismertetése által törekszik.

II. A társaság tagjai.

4. §. A társaság tagjai ötfélék: a) pártfogók, b) alapítók, c) rendes, d) pártoló és e) segélyző tagok.

5. §. Pártfogók azok, kik legalább 500 frtot fizetnek vagy biztosítanak a társaság számára, s annak 5% kamatját állandóan fizetik. Ilyenek lehetnek egyesek és testületek egyaránt.

6. §. Alapítók azok, a kik a társaság céljainak előmozdításához legalább 100 frtnyi alapítvánnyal járulnak; és pedig akár készpénzben, akár legalább 5 frt évi járulékot biztosító kötvényben vagy értékpapirban. Alapító tagokul tekintetnek mindazon erkölcsi testületek is (egyházkerületek, egyházmegyék, gyülekezetek és iskolák), melyek ez összeg kamatának megfelelő összeg állandó fizetésére kötelezik magokat.

7. §. Rendes tagok azok, a kik kötelezik magokat, hogy legalább öt éven át 6 forint évi díjat fizetnek a társaság pénztárába.

8. §. Pártoló tagok azok, a kik három évi kötelezettség mellett, legalább három frtot fizetnek évenként a társaság céljainak előmozdítására.

9. §. Segélyző tagok azok, a kik egyszersmindenkorra az alapítványnál kisebb összeget adományoznak.

III. A társaság tisztviselői.

10. §. A társaság tisztviselői: a) két elnök, b) titkár, c) jegyző, d) pénztárnok, e) ügyész.

11. §. Az elnök, vagy akadályoztatása esetén az alelnök, a társaság képviselője a hatóságok és mások irányában; ő hívja össze a közgyűlést és a választmányi üléseket; mindezek elnököl és csak szavazatok egyenlősége esetén szavaz. Tiszti állásánál fogva a választmánnyal együtt vezeti és igazgatja a társaság ügyeit. Joga van a társulati pénztárt bármikor megvizsgálni; sürgősebb fizetéseket, 200 forint erejéig, utalványoz, de azt utólagos jóváhagyás végett a legközelebbi választmányi ülésen bejelenti.

12. §. A titkár, ki a társaság pénzerejéhez képest évi tiszteletdíjban részesül, úgy a közgyűléseken, mint a választmányi üléseken előadói tisztet végez; a határozatok végrehajtásáról gondoskodik. Jelentést tesz a társaság tudományos működéséről; szerkeszti a társaság kiadványait,

folytatja a levelezéseket; felügyel az irattárra; a társaság tagjai névsorát nyilvántartja és az elhunyt tagokról nekrológ alakjában jelentést tesz.

13. §. A jegyző szerkeszti a közgyűlések és választmányi ülések jegyzőkönyveit; a titkárnak mindenben segítségére van és őt gátoltatása esetében helyettesíti.

14. §. A pénztárnok a társaság vagyonát hiven és lelkiismeretesen kezeli; a pénztár bevételeiről és kiadásairól a választmányi üléseken jelentést, a közgyűléseken részletes számadást ad, melynek megvizsgálásáról a választmány gondoskodik. Kifizeti az elnök által utalványozott összegeket, s az elnökség kívánságára bármikor kimutatást ad.

15. §. Az ügyész a társaság jogait védi.

16. §. Az elősorolt tisztviselők a választmányi ülésen szavazattal bírnak.

IV. Az igazgató választmány.

17. §. Az igazgató választmány, mely a tisztviselőknél kivül 50, és pedig husz fővárosi és harmincz vidéki tagból áll, az elnökök egyikének vezérlete alatt a szükséghez képest havonként üléseket tart; igazgatja a társaság ügyeit; meghatározza a tisztviselők díját, a kiadványokat s az azokra fordítandó összeget; megállapítja a közgyűlés tárgyait és napját. Gondoskodik a társaság vagyonának lelkiismeretes kezeléséről, a számadások megvizsgálásáról és ki nyomatásáról. A választmány nevezi ki szükség esetén a helyettes vagy segéd tisztviselőket, az fogadja fel a társaság szolgaszemélyzetét.

18. §. Választmányi taggá a társaság bármely tagja megválasztható, különös tekintettel mégis az írói és a társaság körül szerzett érdemekre.

19. §. A választmányi tagoknak jogukban áll egyháztörténelmi okmányokról és műtárgyakról akár írásban, akár élőszóval jelentést tenni, egyházirodalmi nevezetességeket bemutatni és indítványokat tenni.

20. §. Határozathozatalra az elnökkel együtt legalább tizenkét tag jelenléte szükséges.

V. Közgyűlések.

21. §. A közgyűlés — tekintettel a protestantismus főbb helyeiről érkezendő esetleges meghívásokra — évenként egyszer a választmány által meghatározandó helyen és időben tartatik.

22. §. Határozatok a jelenlevők többsége által hozatnak, és pedig nyílt szavazás útján; de tiz tag írásbeli kívánatára titkos szavazás rendelendő el.

23. §. A közgyűlés tárgyai:

a) titkári jelentés a társaság évi működéséről;

b) az évi számadások megvizsgálása;

c) minden öt évben a tisztviselők és az igazgató választmány megválasztása, s az időközben megürült választmányi tagsági helyek betöltése;

d) netáni indítványok tárgyalása;

e) az alapszabályok módosítása. Ez azonban csak tiz tagnak a megelőző választmányi üléshez írásban beadott indítványára, s ha ott elfogadtatott, ennek véleménye kíséretében való beterjesztése mellett tárgyalható, — mi a meghívókon mindenkor, mint tanácskozási tárgy megjelölendő.

VI. A társaság kiadványai.

24. §. A társaság kiadványai háromfélék:

1. Tudományos folyóirat (Egyházi Szemle), melyben theologiai és tanügyi cikkek, s általában a prot. egyházi

élettel összefüggő tárgyakról szóló értekezések; bel- és külföldi szakmunkák ismertetései és bírálatai fognak megjelenni.

2. Egyháztörténelmi Emlékek. (Monumenta Eccles. Protestantium in Hungaria.)

3. Kidolgozott egyháztörténelmi monografiák, vagy hasonlóknak a külföldi tudományos irodalomból való átültetése.

25. §. A társaság pártfogói diszkiadásban (velin papíron) kapják az összes kiadványokat; az alapítók ugyanazt közönséges kiadásban. A rendes tagok kapják a folyóiratot, és tetszésük szerint vagy az Egyháztörténelmi Emlékeket, vagy az Egyháztörténelmi Monografiákat. A pártoló tagok csak a folyóiratot kapják.

VII. A társaság jövedelmi forrásai, vagyona.

26. §. A társaság bevételeit képezik: a fentebb meghatározott alapítványok, hat és három forintos tagdíjak s egyéb adományok. Az egyházkerületek, egyházmegyék, egyházak, fő- és középiskolák és egyesek alapítványai, melyeket akár egyszerre, akár örökös tagságiévdíjak gyanánt szolgáltatnak be a pénztárba.

27. §. Az alapítványok kamatai és a tagdíjak a társaság költségeinek fedezésére fordítatnak; de az alapítványi összegek alaptőke gyanánt biztosan elhelyeztetvén, gyümölcsötvetnek, s el nem költhetők.

28. §. Felülfizetések és egyéb bevételek, amennyiben alapítványi természettel nem bírnak, bármikor folyóvá tehetők.

29. §. A társaság vagyonát képezik továbbá a tagok által e célra gyűjtött és ajándékozott egyháztörténelmi okmányok, naplók, jegyzőkönyvek, műtárgyak és könyvek, melyeknek hasznosításáról és elhelyezéséről az igazgató választmány gondoskodik.

VIII. A társaság pecsétje és lehető feloszlása.

30. §. A pecsét, mely a titkár őrizete alatt áll, a társaság czimének köriratával ellátva, a bibliára helyezett két egymásba fogó kezett, mint a testvérfelkezetek barátságos szövetkezésének jelképét tünteti fel.

31. §. A társaság feloszlását csak oly közgyűlés határozhatja el, mely egy havi előleges kihirdetés folytán egyenesen e célból hivatott össze, és melyen a jelenlevők kétharmada a feloszlás mellett van.

32. §. Feloszlás esetében a társaság alaptőkéje és minden egyéb vagyona a Baldácsy-bizottság kezelésére bízatik addig is, míg hasonló célú protestáns tudományos társulat fog keletkezni, mely esetben a jövedelem annak szükségleteire folyósítandó.

33. §. A társaság feloszlását vagy alapszabálymódosítását célzó határozatok, foganatosítás előtt, — megerősítés végett — a m. kir. belügyminiszter elé terjesztendők.

34. §. Az esetben, ha a társaság az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást meg nem tartja, vagy ha működésének folytatása által az állam-érdek, vagy a tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, a társaság felfüggesztetik; s az elrendelendő szabályszerű vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik; az alapszabályok szigorú megtartására feloszlás terhe alatt utasítatik.

Budapest, 1887. február havában.

Szász Károly, Dr. Ballagi Mór, Zsilinszky Mihály.

Az egyházban reakció.

E becses lap legközelebbi számában G. K. ur megemlékezvén a debreczeni egyházmegye ápril 19-én tartott közgyűlésének egy határozatáról, „Reakció az egyházban“ czim alatt szép alaposággal s férfias komolysággal oly dolgokat mond el, melyeket talán a debreczeni egyházmegye érdekében is, de az egyenes igazság szempontjából minden bizonynyal, elhallgatni nemcsak nem lehet, sőt a melyek nagyon is méltók arra, hogy felettök megálljunk és egy kissé gondolkozzunk.

Nagyon sajnálom, hogy a debreczeni egyházmegye rendes tudósítója mind ez ideig nem küldötte be a közgyűlésről tudósítását, vagy ha beküldötte, a szerkesztőség nem tette közzé azt*), mert ha ez megtörtént volna, bizonyosan nem kezdte volna G. K. ur szép cikkét azon, hogy „a debreczeni egyházmegye olyan végzést fogadott el, hogy ezentul az egyházmegye által küldetni szokott egyházkerületi gyűléstagnak, elvi jelentőségű kérdésekben, kötelesek legyenek a traktus többségének véleménye szerint szavazni az egyházkerületi gyűlésen.“ Nem kezdte volna, mondom, ezen, mert akkor úgy ő, mint a közönség tisztában lett volna azzal, hogy a nevezett egyházmegye ilyen végzést nem hozott, ilyen indítványt nem fogadott el, hanem hozott igenis, Kiss Albert ur indítványára — mert csakugyan övé a dicsőség! — egy olyan végzést és pedig az egyházmegyei ügyrend 16-ik §-ának meg nem tartásával, hogy ezentul az egyházkerületi képviselők az egyházmegye elvi jelentőségű kérdésekben hozott határozatának a kerületen tiszteletben tartására kéretnek fel. Így lett megtéve az indítvány, így lett kimondva a végzés. Igaz azonban, hogy ezt az indítványt s ezt a végzést a G. K. ur fent idézett szavaitól csak egy hajszál választja el s talán az is igaz, hogy az indítványozó által az czéloztatott.

Bármiként lett is azonban formulázva az indítvány, bármiként lett is kimondva a végzés, az a kérdés, hogy csakugyan üzelem-e ez? s K. A. ur csakugyan a politikai korteskedés egyházi téren megállandósításának szempontjából tette-e meg — mint G. K. mondja — az eddig mindenkor nyugodt debreczeni egyházmegyében, minden látszólagos szelidsége mellett is a protestantismus alapelveivel legnagyobb ellentétben álló indítványát?

Hát bizony — mindamelllett, hogy az nagyon természetesen az indítványozó által el nem ösmertetik — üzelem ez s az indítvány megtételének sincs s nem is lehet más alapja, — ha csak a személyeskedés nem, — mit egyébiránt indítványozó szintén tagad, — mint a mire G. K. nemes bátorsággal rá mutat. Üzelem és korteskedés és pedig elanynyira, hogy köszönettel tartozunk G. K. urnak azért, hogy ezekre bennünket s általában a közönséget figyelmeztetni szives volt.

Álljunk meg csak kissé a dolog felett. K. A. ur feláll s a magyar ref. egyháztól még el nem kobzott, az ez iránt hűtlenség által még fel nem adott jogok igaz szeretetétől áthatott lélekkel, a multnak keserű fájdalmaira vissza tekintve, feléjük fordul a nemes egyszerűségben tiszteletre

*) Mint a mult számban jeleztük, e hétre vártuk és csak most közölhetjük e tudósítást. Szerk.

méltó, de az egyház igazát épen egyszerűségöknél fogva soha meg nem védett s a dolog természetéből folyólag megvédeni nem is képes falusi egyházgondnokoknak s szólnagy dolgokat, figyelmeztet az eljött időre, a melyben az autonomia egy foszlánya még megmenthető s az ő általa látott szomorú és sötét jövőre egy szent jog megőrizhető; végre pedig indítványt tesz, hogy jövőre az egyházkerületi képviselők a traktus elvi kérdésekben hozott határozatát a kerületen tartsák tiszteletben. Az egyházmegye fent említett része az általa bizony nem nagyon értett dolog fölött elérzékenyül, más rész meglepetik, egy rész pedig közönyösen veszi az ügyet s így néma csendben, nem egyhangulag, csak ellenmondás nélkül az indítvány keresztül megy. Mondanom kellene még azt, hogy az esperes, igen természetesen, kérdésbe teszi, hogy ez indítvány vonatkozik-e ő reá s az egyházmegyei gondnokra, de, mert az indítványozó, valami általam nem ösmert logika szerint, indítványát ezekre vonatkoztatni nem kívánta, erről hallgatok.

Na hát tisztelt olvasó és te magyarhoni ref. egyház, vedd tudomásul, hogy az ősök által szerzett autonomia még el nem temetett részecskéje ezuttal csak úgy megmenthető, ha az egyházkerületi képviselők a kerületen tiszteletben tartják a traktus többségének még az ő nézetekkel merőben ellenkező véleményét is s hogy ezen képviselők, épen elvi kérdésekben, többé nem az egyetemes ref. egyház lelkiösmeretök szerinti igazát, hanem egy egyházmegye esetleges többségének véleményét tartoznak szolgálni.

Ugyan kérem, hát nem üzelem ez? Hát mióta lett a lelkiösmeret szabadságát zászlóján hordó egyházban szabadossá épen a lelkiösmeretnek lebilincselése, mióta lett divat nem az egyetemesnek lelkünk szerinti érdekét, de egy részecske esetleges többségének véleményét szolgálni Kálvin egyházában? Megfelelt rá nemesen és bátran G. K. Azóta, mióta összezavartatik a politika az egyházzal, politikai korteskedések folynak az egyház tanácsstermeiben s mióta K. A. ur azt igyekszik elhíttetni a világgal, hogy ő apái egyházát jobban szereti, mint a vele, a képzelt sír felett nem siránkozó hitsorsosai. Az első valóban megdöbentő jelenség, az utolsó pedig nevetséges lenne, ha egyszermind oly szomorú is nem volna; mert igazán tulzott önbizalom kell ahhoz, hogy valaki csak magának szeretetét lássa, az ellennézetükről pedig azonnal hűtlenséget tételjezen föl.

Az én teljes meggyőződésem s azt hiszem, az igazság szerint, egy egyházkerületi képviselő nem lehet és épen elvi kérdésben nem lehet szolgálja mások véleményének, hanem szolgálja igenis és pedig Isten előtt felelős szolgálja magának az ügynek s ha a küldők nincsenek a szolgálattal megelégedve, szabadságukban áll alkalomadtán mással teljesíteni a szolgálatot; mert ha szolgálja lenne, nincs szükség a személyes képviseletre, hiszen a többség véleménye írásba is beadható a kerületre, a hol azok, mint megannyi szavazatok összeszámálhatók.

És valóban, nem is voltak az egyházkerületi képviselők mindezideig semmiféle többségnek szolgálói, csak most ébresztetik fel az alvó világ ama nagy gondolatra, hogy eddig nem helyes uton járt s csak ha megkötözi a szabadságot, akkor lesz igazán szabad. Na de higyjük, hogy az egyházkerület az efféle indítványokkal szemben tenni fogja azt, a mit tennie kell, addig pedig a megkötözöttek a lelki-

ösmeret feletti zsarnokság nyílt kifejezése mellett, de az egyház érdekében hordozni fogják a szabadság nevében az indítvány alapján kimondott végzésnek lánczait.

L. J.

Válasz, a „Reakció az egyházban“ című cikkre.

G. K. ur hamar elfeledte azon hirlapi vitát, mely közöttünk nem oly rég lezajlott. Vagy talán most akarja elérni azt, mi akkor nem sikerült volt. Ezt bizonyítja azon támadás, melyet az ő szokott modorában ellenem mostan intézett. Ezen lapnak mult számában, „Reakció az egyházban“ cím alatt, vezércikknek magasztaltatott fel azon támadás, melynek ha személyeskedő részét kitöröljük, nem marad meg az egész cikkből más, csak egy halmaz valótlán állítás. Ugyanis:

I. Valótlán G. K. urnak azon állítása, melyre egész támadását alapítja, hogy a debreczeni ev. ref. egyházmegye f. hó 19-dik napján tartott gyűlésében, az én indítványomra oly végzés fogadtatott volna el, „hogy ezentúl az egyházmegye által küldetni szokott egyházkerületi gyűléstagok, elvi jelentőségű kérdésekben kötelesek legyenek a traktus többségének véleménye szerint szavazni az egyházkerületi gyűlésen.“ Az egyházmegyei közgyűlésnek ezen határozatra vonatkozó jegyzőkönyvét idáig nem láttam. De nem szabad feltennem az egyházmegye jegyzői karáról, hogy indítványomat ekként szövegezte volna, mert hiszem, hogy ösmeri azon különbséget, mely egyházzog és zsinati törvényeink szerint egyházmegye és egyházmegyei közgyűlés, egyházmegyei küldöttek és az egyházmegyei közgyűlés képviselői közt van. Ha pedig indítványom, bármely okból vagy czélből netalán akként szövegeztetett volna, ezennel kijelentem, hogy azt sajátomnak el nem ösmerhetem.

2. Valótlán azon állítás, hogy én az Esperesnek a gyűlés színe előtt feltett kérdésére, indítványomat ekként magyaráztam: „hogy az a megszorítás, csak az az egyházmegyei küldöttekre vonatkozik.“ Én ily absurdumot nem mondtam. Ha azért valaki, ily kérdésben bárkit és pedig oly hangon, mint G. K. ur cselekedte, támadni akar, legkevesebb ez, a mit tőle várni, sőt megkövetelni lehet, hogy annak, kit támadni akar, úgy indítványát, mint nyilatkozatát, ha nem szó szerint, de legalább hiven közölje. A kérdés alatt levő tárgynál még az is megkövetelhető, hogy a ki támad, tudjon is és akarjon is különbséget tenni, egyrészt az egyházmegye és annak az egyházkerületi gyűlésre a presbytériumok szavazata által választott küldöttei, az esperes és gondnok, — másrészt az egyházmegyei közgyűlés és ennek az egyházkerületi közgyűlésre választott képviselői közt. Az én indítványom ez utóbbiakról . . . nyilatkozatom pedig az elsőbről szólott. Azonban G. K. ur azon gyűlésen nem levén jelen, csak személyeskedő támadásra kész hajlamát árulta el, mikor mások elbeszélése után ellenem oly támadást intézett. Ha pedig támadása nem ilyen és ő hozzá illetlen alapon nyugoszik, akkor G. K. ur, vagy ösmerte azon különbséget, mely indítványom és nyilatkozatom s az ő általa szövegezett in-

ditvány és nyilatkozat közt lényegileg van; vagy nem ösmerte. Ha ösmerte és még is akként szövegezte: akkor ferditett; ha pedig nem ösmerte és mégis oly hangon támadott: akkor nem engem, hanem önmagát ítélte el.

3. Valótlán azon állítás is, melyet G. K. ur oly erősen színezve hangoztat, hogy én azon indítvány által „a vélemény szabadságát“ megtámadtam. Véleményt ápolni, azt szóval vagy írásban, magánkörben vagy gyűléseken terjesztetni, ez oly szabadság, melyet mindenkor tisztellek. De véleményt nyilvánítani és gyűlési határozatok hozatalánál szavazat által dönteni, hogy ez ismét két és lényegesen különböző dolog: ezt magyarázni még a G. K. ur kedvéért sem fogom.

De nagyon sajátságos fogalma van G. K. urnak a vélemény szabadságról. Én az egyházmegyei közgyűlésen nyíltan és minden személyeskedés nélkül elmondottam véleményemet s annak alapján megtettem indítványomat. Az egyházmegyei közgyűlésen jelen volt e lapnak volt szerkesztője n. t. T. S. ur, jelen volt e lapnak jelenlegi szerkesztője és jelen voltak számos egyházi és világi tagok. Véleményemet nem czáfolta senki; indítványom egyhangulag elfogadtatott. És ime G. K. urnak nincsen dühöngő haragja senki más ellen, csak ellenem. De mikor ezt cselekeszi, ez nékie szabados, mert ez szerinte szabad véleménynyilvánítás. De nékie még több is szabados. Szabados az egyházmegyei közgyűlés megválasztott képviselőit a közgyűlés határozata ellen ekként izgatni: „egy superintendentiális gyűléstagnak lesz elég férfias bátorsága arra, hogy az ilyen vélemény szabadságot korlátozó törvénytelen statutumot ignorálja.“ Ez és az ezekhez hasonló G. K. urnak mind szabadosok, de már ha én a törvényes uton és módon véleményt mondok, indítványt teszek, az egészen más bírálat alá esik ő szerinte. Bizony furcsa, mondhatnám, különös fogalma van G. K. urnak a vélemény szabadságról is.

4. Valótlán azon állítás, hogy „a tisztántuli egyházkerületbe én hoztam be a politikai korteskedés fegyverével való küzdelmet.“ Ha azt én cselekedtem, legyen szives G. K. ur megmagyarázni, miként lehet az, hogy az alföldön fekvő egyházmegyék azok, melyek a mostani támadásnak is alapját képezett konventi tagok választásának vitás kérdésében nem nyilatkoztak volt. Jól tudja G. K. ur, hogy épen azon egyházmegyéket alkotó nagy egyházak tagjainak tulnyomó nagy része, politikai téren a független párt hive. Ezt bizonyítja az, hogy független párti képviselőket választ tulnyomó nagy részben. Ha én „a politikai korteskedés fegyverével való küzdelmet“ helyesnek tartottam volna, vagy tartanám: legyen meggyőződve G. K. ur, hogy lett volna és lenne alkalmam, azon egyházak független párti tagjaihoz, akár közvetlen, akár közvetve szólani. De én ezt nem tettem, mert lelkészt és gyülekezetét szemközt állítani, avagy politikai czélokért, vagy politikai pártvezérem akaratának vak és szolgálékü követéséből, az egyháznak jogaiból vagy javaiból bármely keveset is feláldozni: ez nem az én kenyerem és nem az én fegyverem. Azt hiszem, hogy meg van arról győződve G. K. ur is. De ő azért támad, és nem elvi tárgyilagosságot kezd, hanem személyeskedik. No de rég ösmeretes már a jezsuiták által követett azon eljárási módszer: „támadni vakmerőn, s hol az elvet megdönteni nem lehet, lehetlenné kell tenni magát a személyt.“ Nem aka-

rom feltenni, hogy ez legyen e jelen alkalommal a G. K. ur czélja. De ha ez lenne, czélt érni nem fog, mert a mostanihoz hasonló támadás, engem nem elrettent, hanem a további küzdelemre erőt ad az nekem. És ez nem is lehet másként, mert én nem személyemért: hanem elvért küzdöttem és fogok küzdeni.

5. Valótlan G. K. urnak azon állítása is, hogy „én hoztam be, a politikai gyanusítás mintájára az egyházi gyanusítás rendszerét.“ Én a mit mondtam, bizonyosságom lehet, a ki szavaimat bárhol hallotta, hogy azt mindenkor nyíltan és határozottan mondtam. Mondottam, hogy iskoláinkra vonatkozó önkormányzatunk már csak névben él. De ez nem gyanusítás: hanem szomorú való. Mondottam, hogy egyházi közigazgatásunk terén rohamosan haladunk a centralisatió felé. Ez sem gyanusítás, hanem a mindennapi tapasztalat által bebizonyított oly tény, melyet csak pár évvel ezelőtt is sokan tagadtak, de ma már csak az nem látja, ki látni nem akar. Mondottam, hogy az egyes egyházak önkormányzati jogai napról-napra kevesbednek: ellenben terhei és köteleességei folytonosan növekednek. De ez is oly igazság, melyet gyanusításnak csak G. K. ur nevez.

De az aztán minősíthetetlen gyanusítás, mikor G. K. ur következőleg ír: hogy én szerintem „oly intézkedéseket kell tenni, korteskedéssel oly pártot kell szervezni az egyházban, hogy ezen árusítások, jogfeladások meggátoltassanak; más szóval a függetlenségi párt mintájára és segédelmével egy egyházi függetlenségi pártot teremteni, a mely megmentse azt a keveset, a mit a Degenfeldek és Vay Miklósook, Révész Bálintok és Szász Károlyok fel nem adtak.“ Ezen szavakat az én számból soha senki nem hallotta, sem soraimból nem olvasta. Annálfogva ezennel nyíltan felhívom G. K. urat, nevezze meg azon egyéneket, kik azon szavakat tölem hallották, vagy általam írottakból olvasták. Reményem, hogy teljesíteni fogja felhívásomat és az neki könnyű leendő, mert azon sorok után közvetlenül ezt írja: „Olyan idöket élünk, hogy az ilyen gyanusításokat sokan elhiszik.“ Azon sok közül, nehányat megnevezni nem nehéz. Azonban odáig, míg ezen felhívásomnak G. K. ur eleget nem teend, az elfogulatlanul ítélok elötte a „gyanusító“ nem én leendek, hanem ő.

Elvi czáfolatba nem bocsátkozhatom, mert G. K. ur cikkének elvi kérdéssel tárgyilagosan foglalkozó része nincs. De elvi vitába ezen lap hasábjain nem is bocsátkozhatom. Lehetetlenné tette azt reám nézve e lap nt. szerkesztőségének azon eljárása, melyet a konventi tagok választásáról folytatott vita alkalmával irántam és elvtársaim iránt tanusított. De lehetetlenné tette azt azon nyilatkozatom is, melyet azon eljárás következtében e lap hasábjain tettem. A G. K. ur személyem ellen intézett támadására azonban felelnem kellett. Tettem azt oly reményben, hogy e lapnak mostani t. szerkesztője követendi azon általános gyakorlatot, hogy a mely lapban valaki nevének megnevezésével személyesen támadtatott: ugyanazon lapban hely adatik és pedig minden törlés nélkül hely adatik a védelemnek.*)

*) Valóban nem értjük, miért nem bocsátkozhatik nt. K. A. ur „elvi vitába ezen lap hasábjain.“ Ez ugyan rendkívül kényel-

Annait azonban kijelentek, hogy ha az általam tett s a debreczeni egyházmegye közgyűlése által egyhangulag elfogadott indítvány és az abban foglalt elv „reakció az egyházban“: akkor azon ideák, melyek G. K. urat a mostanihoz hasonló támadások ismételt megtételére, sőt az egyházmegyei közgyűlések megrendszabályoztatásának sürgetésére ösztönzik, valóságos muszka ideák a magyar egyházban, melyek felburjánzásától Isten óvja mi magyar hazánkat!

Kiss Albert.

A szatmári ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Mint legtöbb tavaszi gyűlésünk, ugy ez is nagy érdeklődés mellett tartott Szatmáron ápril 14—16 napjain, Kiss Áron esperes és Isaák Dezső egyházmegyei gondnok elnöklete alatt.

Esperes ur buzgó imája után szívélyesen üdvözli a megjelenteket s fölolvassa jelentését az egyházmegye szellemi és anyagi állapotáról, mit a jórészt elnöktársával megejtett szabályszerű látogatás alkalmával szerzett adatok nyomán állított egybe. E jelentés egyházaink és iskoláink állapotát általában megnyugtatónak mondja. De áttérve a statisztikai adatok föl-sorolására, megdöbbenve emeli ki, hogy míg az előző években 44 ezer egynehány száz lelket volt alkalma föltüntetni, most egyszerre két ezer lélekkel kevesebb mutatkozik, a nélkül pedig, hogy a kezei közt levő táblás kimutatásból bármiféle körülmény folytán apadás lenne konstatálható. E visszas eredménynek okát biztosan megállapítani nem tudta s a mennyiben több tekintet javolja, hogy egyházmegyénk népessége minden kétséget kizáró számokban nyerjen kifejezést, ajánlja egy bizottság közreműködésével leendő kinyomozását annak: hol és mi okon lett közelebről aránytalanul kevesebb lélekszám föl véve, illetőleg bejelentve, mint előző években? Igazán jellemző statisztikai adataink megbízhatóságára, ha összevetjük p. o. a közelebbi múlt nyolcz év számadásait a mostanival s látjuk, hogy sem a halálozások tul nem haladták a szülőtteket, sem más egyházba térők a hozzánk tértek számát — kivándorlásföleléről pedig semmi tudomásunk — s mégis 1881-ben már 400-zal, 1882-ben 700-zal kevesebb a lelkek száma, mint volt 1880-ban; 1883-tól emelkedőben van ismét 44,649-ig s ma már egész 42,728-ig sülyedt volna alá népességünk??

Uj házas volt 500, visszas házas 10, törvénytelen 75; szül. törvényes 1934, törvénytelen 224, együtt 2158, halva sz. 47; áttért hozzánk 26, kitért tőlünk ugyanannyi; meghalt 1415 — (hol van hát a 743 szaporulat?); — 6—12 tanköteles 5022, iskolába járt 4337; 12—15 2049, iskolába járt 358, konfirmált 665. Iskolamulasztás tetemes 30; kevés 37-ben; kitértő eredménnyel tanit 16, jelesül 24, jól 25, elegendőül 18,

mes, de egyszersmind velünk szemben teljesen igazságtalan eljárás. Mikor sértette meg a lap mostani szerkesztője, programjának azon ígéretét, hogy „nem zárja el a lap hasábjait az ellenkező nézetek elötte sem?“ De a konventi tagok választásáról folytatott vita alkalmával is kiadott az akkori szerkesztőség minden e tárgyban hozzá beküldött cikket. Hogy aztán fölkérés nélkül nem vett föl hasábjaira a világi lapokban e tárgy érdemében írott valamennyi cikket, az nagyon természetes; az ellenézetük iránt ily erős tulloyalítással soha egyetlenegy, elvi érdekeket képviselő lap sem szokott viseltetni. Szerk.

nem elégül 4 tanító; kellően fölszerelt 42 iskola, hiányos 46. A szatmári gymnasiumnak van 216 rendes, 18 rendkívüli, a leánynöveldeinek 64 rendes, 53 bejáró növendéke.

A kezeihez begyűlt pénzekről számolván, a könyvtári tagdíjakat gyűlés színe előtt központi könyvtárnok Tabajdi Lajos kezeihez átadja s a könyvtár ügyeinek vezetéséről határozottan és visszavonhatlanul lemond, számadása átvizsgálására annak idejében bizottságot kér. — Tudósító úgy véli, hogy specifice lelkészi és tanítói társulat alkotván a könyvtárat, ennek ügye nem tartozik az egyházmegye plénuma elé, s óhajtható volna, hogy a könyvtár kezelésére s a könyvek czélszerűbb kinforgására vonatkozó rendszabályok kizárólag lelkészi és tanítói értekezleteken állapíttatnának meg. De mikor jutunk mi még az „értekezletek“ országába?

Az építkezések, adományozások szép számu seregéből, mely kétségtelenül az öntudatos mozgás s rokonszenves érdeklődés jeléül veendő, kiemeljük a következőket: Domahidy Ida a főispán ur kedves leánya, az angyalosi egyháznak aranynyal és ezüsttel sajátkezűleg átszött urasztali terítőt adományozott; Patai László sz.-berki lakos édes anyja akaratahoz képest 700 frtot adott toronyórára; a néhai megboldogult tanító 54 frt értékű urasztali szent edény ajándékozásával bizonyítja meg, hogy egyházunknak édes gyermeke vala; Keér 800 frtig épített egyházi, lelkészi magtárt s tanítói sütőházat; a köleseki egyház hálásan emlegeti lelkésze 33 frtnyi adományát s Dr. Medve Kálmán debreczeni ügyvéd ur ama nemes tettét, hogy az avult templomfödelet saját költségén bezindelyeztette s jövőre is az egyház gyámolítójául magát följánlotta. Majtison a templomi díktálás beszüntetése alkalmából egyházkerületi főgondnok Vályi János ő méltósága a templomban szükséges zsolttárokkal s az iskolaterem padjainak elkészítésével 70 frt értékben örvendezteté meg az iránta anyyi, de anyyi hálára kötelezett egyház tagjait. Vámos-Oroszi 400 frtig építkezett; óvárii földbirtokos, Szilágyi Kálmán ur 80 frt értékű urasztali terítővel lepté meg az egyházat; porcsalmai Balogh András 800 öfölddel bővíté a lelkészi telket; Ő Felsőége 100 frtot adományozott a sályi egyház részére, ugyanitt egyház, lelkész, tanító összesen 1024 frt 17 kr segélyt kapott. Szatmáron számos adomány jelzi az egyház iránti buzgó ragaszkodást. Bartha Emilia asszony házastelek, Tabajdi Lajos lelkész 100 frt adományozásával emelkedik ki az adakozók közül. Maga az egyház 8 ezer frtért díszes lelkészlakot építtetett. Isaák Dezsőné ő nagysága ezüst urasztali tányért ajándékozott a n. szekeresi egyháznak. Végül kiemelendőnek tartom a vetési Szerdahelyi róm. kath. vallásu család ama nemes tettét, hogy ottani ev. ref. egyházunkat 15 év óta állandóan urasztali borral látja el.

Ime e néhány példa eléggé tanusítja, hogy egyházmegyéink életére sugárzó nap hinti áldásos fényét s vajha elfedezhetnők az árnyékok, mely amannak nyomán itt és ott elő-elő bukkan s besötétíti arczáinkat. Van ugyanis egyházunk, hol konfirmáció nincs, a romanismus aztán széltere hódít s maholnap nem lesz hódítandó. Van egyházunk, hol az élemedett lelkészt nem tartják méltónak arra, hogy földött hajlékban s nyájas tűzhely körül melengethesse tagjait, népes családja egy saját maga által szerzett dobfütőcskétől enyhített dohos szobában szorong és elmélkedik a hálás egyháztagnok nemes lelkőségéről. Egy egyházunknak a Tisza bömbölő árja siet sirpadmala mélyítésére, mikor Sályiból a Szamos eddigelé 20 családot úzött ki, csökkentésére a lelkészi és tanítói úgy se magas árfolyamu díjlevélnek. Egyik leányegyházunkat a köz-

vetlen örökös fogyatékosága miatt megfojtással fenyegeti az adósságcsinálás veszedelmes polypja. Boldog mindezekhez Sz. Ujlak, hol csupán a kis kéve a nagy baj! . . Csüggeteg fejjel hallgatánk esperes ur ajakiról ez utóbbiakat, mikor kívülről zengő éljenzés ráz föl bennünket s magunk is bele sodródunk az örömkialtozók árjába. megpillantván a terem tömegén nagy tisztelettel átbocsátott egyházkerületi főgondnok, Vályi ő méltósága tisztes alakját. A tisztelgő éljenzés csak akkor csillapodott, midőn az esperesi jobbon helyet foglaló főgondnok nyájas főhajlással viszonzá a szíves fogadtatást.

Felsőbbsági iratok s fegyelmi ügyek rövid jelzése után előadja esperes ur, hogy konventi tagságra egyházmegyéink s több testvéreink ellenző véleménye szerint az egyházkerületi gyűlés által választatván el: ilyenül magát el nem ismerheté, minek kijelentése után a Pápán egybeült konventet oda is hagyá, tárgyalásaiban részt nem vett. E kijelentése éljenzéssel vétetett tudomásul. Az üres tanácsbirói székek ad hoc betöltése után napirend előtt indítványoztatott, hogy inntentul a tárgysorozat a gyűlés napjának reggelén nyomattassék ki. Sajnálni lehet, hogy e praktikus indítvány kicsinyes okok miatt, mint e h a b l o n s z e r ű elvetetett s e szerint jövőre is mindig ki leszünk téve amaz amabilis confusiónek, mely a tárgysorozat nem ösmerése folytán keletkezni, állandóan uralkodni szokott a gyűléstagok között.

Majd következett a tárgyak tárgya, melynek hova dőlése anyfiakat tett pessimistává, hogy annál edesebb legyen a valóra ébredésök. Ugyanis: a szatmári gymnasium fentartó testülete, tekintettel a gymnasium 8 osztályúvá leendő kiegészítésére, azt kérte az egyházmegye közönségétől, hogy ajánlana meg 10 éven át minden lélek után egy krnyi segélyt, s engedné meg, hogy a gymnasium nagyobb növendékei, a kedvezőbb évek őszén terménygyűjtés végett fölkeresse az egyes egyházakat. Igy remélné, hogy egy tanári székalapot a szomszédos egyházmegyék támogatásával egybehoz, s meg fog mentetni attól a szomorú lehetőségtől, hogy a középiskolai törvény értelmében négyosztályúvá degradáltassék az egykor oly szép hírvű szatmári „collegium.“ Az átirat fölolvása után méltóságos Vályi János ur, mint a fentartó testület elnöke bemutatja a magas belügyminiszterium ama leiratát, melylyel a Szatmár sz. kir. város képviselőtestüle által megajánlott egy tanári szék díjazását jóváhagyja s rámutatván ama nemes áldozatra, mit valláskülönbség nélkül sietett meghozni a város emelkedett szellemű lakossága a protestáns tanügynek, a fentartó testület kérelmét melegen ajánlja az egyházmegye jó indulatába. Szarka Boldizsár egyházmegyei tanácsbíró vette át a szót s magvas és lelkes beszédben mutatva reá e gymnasium missiójára, történelmi multjára, kiállott megpróbáltatására s kétséges jelenére: beszédje koronájául 50 frtot ajánl a már adott 100 frtja mellé; mire előáll egyháza küldöttje s Vetés részéről 100 frt ajánlattal fakaszt lelkes éljenzést, mit előbb már az oly nagy csapással sujtott Sályi 50 frt azonnali lefizetésével s ennek reménybeli megpótlásával maga számára biztosított. Utána egymást érték a lelkes fölszólalásoknál is ékebben beszélő tettek; es. ujfalusi lelkész Tóth Benedek 50, Ináncsi Károly fülesdi földbirtokos 100, Nagy László nagyari lelkész 100, kisari lelkész Thuri Zsigmond 100, csekei lelkész Ács Lajos 100 frtot ajánl a nemes czélra s míg fokozódó öröm tölté el a lelkeket, Esperes ur fölhívására, egyetlen hang ellenzése mellett — (hogy bele nem fult szégyenébe!) lelkesen megajánlja egyházmegyéink a kért segélyt, bebizonyítva ezzel,

hogy a protestáns áldozatkészség szent tüze folyvást lobog, s nem képes azt kioltani a sulyos anyagi viszonyok nyomán keletkező közönyösség hideg fuvallata sem. Ne is oltsa az idők végeiglen!

Tárgyaltatott a lelkészek beigtatására vonatkozó, e lapok hasábjairól is jól ismert indítvány. A mi roppant elfoglaltatásu jegyzői karunk bizonyára tovább is ad acta tartandja az ezelőtt két évvel benyújtott indítványt, ha történetesen figyelmessé nem lesz a kiküldött bizottság elnöke az e lapokban ünnepek előtt megjelent interpellációféltre, mikor aztán — nem mondjuk, elhamarkodva — de az indítványozók intenczióit teljesen félreértve, ezeknek részvétele nélkül oly bizottsági munkát lón készítve s beterjesztve, mely teljesen kizárja azt, hogy a lelkészek **ünnepélyesen** legyenek beigtatva ez egyházmegyében. Erős esatározás fejlett ki e tárgy körül, míg nem indítványozók belátva azt, hogy félreértetésök mind-nagyobb mérvet ölt, indítványukat tisztelettel vsiszavonták; legalább főnmaradt számukra az a vigasztalás, hogy ők boríták rá a szemfödelet. Pártját fogván azonban egyik bizottsági tag az indítvány megdicsőülő lelkének, ama sovány alakban, mit a bizottság proponált, megmentetett a halhatatlanságnak. E szerint az elválasztott lelkész az iskolateremben egybegyűlő közgyűlés előtt mutattatik be esperes vagy megbízottja részéről, aztán az istenitisztelet végzésével a presbyteri gyűlésben átadatnak az egyházi irományok stb. Ennyi és nem több. Azok a templomi czerimoniák (?) mint „felesleges hanbabandák s csupa feleselések“ — egy gyűléstag kedves szavai — elmaradnak s így az ősi puritanismus dicsősége továbbra is meg vagyon mentve — az illető egyházközségek minden újabb terheltetése nélkül.

Lelkészelölők maradtak a régiek. Világi tanácsbírói karunkat ki nem tudjuk egészíteni. A már negyedik év óta huzódó választásra ujabbán kijelöltettek Nagy Dániel, Dienes Dezső 17—17 szavazattal, Szilágyi Kálmán 14 szavazattal. — Tanítóváltozások közül fölemlítjük, hogy a rápolti szakadatlanul vizsgáztatlan tanító továbbra is ékesíteni fogja okleveles tanítóink seregét, a rápolti tudományosság dicsőségére.

Az első napi szónoklatos közebéd délutánján gondnoki számadások tárgyaltattak, hátrább tolván a szorosabb értelemben vett közügyeket. — Második nap — a jegyzőkönyv hitelesítése, valószínűen mint merőben chablonszerű dolog, elmaradt, — következtek a fegyelmi tárgyalások. Hét fegyelmi ügy volt. Egyik elszomorítóbb, mint a másik. Legtöbbünket érdekelt a nagy port vert csekei ügy. A tapintatosan vezetett nyilvános tárgyalás után semmi kétségünk nem maradt a végeredmény felől. S csakugyan a kihirdetett végzés, a közrebocsátott hírlapi mosódások daczára, lelkészt állásától elmozdította, a regálékár s költség megtérítésére lelkészt és presbyteriumot — 4 presbyter kivételével, kik nem folytak be a kegyes manipulációba — egyetemlegesen elmarasztalta; mindkét fél felebbezett. Több fegyelmi és közalapi ügy letárgyalása után a közgyűlés 16-kán ért véget.

Földesi Péter.

A debreczeni egyházmegye tavaszi közgyűlése.

A debreczeni ev. ref. egyházmegye f. évi tavaszi közgyűlését ápril hó 19-kén tartotta a debreczeni ref. egyház tanácstermében, pár kivétellel az összes egyházak lelkésze és képviselői jelenlétében.

E gyűlésen a lemondott Mocsy József világi tanácsbíró helyére uj választás rendeltetett el. A több rendbeli esperesi jelentések tudomásul vétettek. A pénztárnoki számadások helybenhagyattak s ez utóbbi tárgynál jól esett halani, hogy egyházmegyei gyámintézetünk tőkéje évenként átlag 2000 frttal szaporodik, daczára annak, hogy a jelenlegi özvegyek és árvák részére összesen 2570 frtnyi gyámdíj fizettetik ki évenként. Így termi meg kedves gyümölcsét a szorgalom és áldozatkészség, melylyel a debreczeni egyházmegye lelkészei, mintegy 12 év előtt, gyámintézetöket átalakítva, magokat jövedelem arányában 20—45 frtig terjedő évi járulékkal terhelték meg, lehetővé tevén ez által egyfelől a töke folytonos és jelentékeny gyarapodását, másfelől azt, hogy egy-egy özvegynek 300 frt s minden kiskoru gyermekének (1—4 számig) 50 frt gyámdíj adathassék. — A viszonyokat tekintetbe vevő áldozatkészséggel s különösen, mint az egyházi lapokban közelebb is említve volt, az egyházmegyéknek e célra adandó közalapi segélylyel, minden egyházmegyében lehetne ehhez hasonló gyámintézetet teremteni s akkor nem lenne szükség ama mostanában is sokat emlegetett országos gyámintézetre, mely, hogy a közel jövőben valamikor minden igényeknek megfelelőleg s szenvedést enyhítő nemes céljára nézve biztatólag megalakulhasson, e felől, az eddig tapasztaltak után, legyen szabad erősen kételkednem.

Visszatérve gyűlésünk tárgyaira, tudomásul vétetett a tanügyi bizottság jegyzőkönyve, melyben a körlátogatók által szem előtt tartandó kérdések vannak igen körültekintőleg megállapítva. E tárgynál, a régibb határozat megváltoztatásával, kimondatott, hogy az iskolátogatások az első félév folyamán eszközöltessenek; mert az eddigi intézkedés mellett megesett, hogy körlátogató, vizitáló esperes és tanfelügyelő csaknem egyszerre, vagy igen rövid időközben lepték meg egyik vagy másik iskolát, a mi sem a tanítóra, sem a növendékekre nézve, sem a kitűzött tantárgyakban való előhaladás tekintetében legalább is nem kívánatos.

A részint templomot, részint lelkészlakot s iskolákat építeni szándékozó egyházak felterjesztései megerősítették s ezek közül az építkezési költségek fedezhetése végett közalapi segélyért folyamodott dancsházai és józsbai egyházak, amaz 400, emez 500 frt segélyre ajánlottak.

Szándékosan hagytam végül azon elvi jelentőségű s közérdekű határozat említését, mely még a konventi képviselők választása kérdésében a mult év közepén leviharzott híres vitának folyamánya. E határozatot maga után vonó indítvány az egyházmegyénkben évenként újra választatni szokott egyházkerületi képviselők ez idei választása alkalmából tétetett s annak alapján kimondatott, hogy az egyházmegye képviselői, az egyházkerületi közgyűlésen, az egyházmegyei többség által elvi jelentőségű fontos kérdésekben hozott határozatokat tiszteletben tartás k. Nem állhatom meg, hogy e határozatra vonatkozó szerény nézetemet, — melyet a közgyűlésen, a nyilván kivehető nagy többséggel szemben hangoztatni legalább is felesleges dolog lett volna, — e helyen ne nyilvánítsam. E határozatot én először is következtetlennek tartom a tekintetben, hogy különbséget tesz — a mint a gyűlésen nyilván kifejeztetett — egyfelől az esperes és gondnok, másfelől a választott képviselők között és az elsőket

nem, egyedül csak az utóbbiakat kötelezi. Mert elismerem ugyan, hogy az esperes és gondnok állása az egyházkerületen különbözik a választott képviselőkétől annyiban, hogy ők ott, mint bírák is szerepelnek; ámde ily minőségekben soha sincs alkalmok egyházmegyei többség által hozott határozatokban nyilvánítani véleményüket, mert az ő bírói működésük csak az egyházkerületekre vitt konkrét fegyelmi esetekre vonatkozhatnak; — mikor pedig egyházmegyei többség által hozott határozatok kerülnek ott döntés alá: akkor esperes és gondnok is, mint az egyházmegye képviselői szerepelnek s köztük és a választott képviselők közt különbség nem tehető, mert csupán az, hogy ez utóbbiak választás útján, az előbbieket pedig hivataloknál fogva képviselők, én szerintem nem lehet oly különbség, melyből kifolyólag valami az egyiket kötelezze, a másikat pedig nem. — De meg ama határozat úgy, a mint hozatott, nem is mindig célra vezető. Erre nézve elég felemlíteni csak a nemsokára következő egyházkerületi közgyűlésen felmerülhető esetet. Köztudomás szerint ugyanis a beregi egyházmegye legközelebb oly értelmű határozatot hozott és terjesztett fel az egyházkerületre, melyben az egyházkerületnek a konventi képviselők választása tárgyában hozott határozatát rosálva, ama képviselők választási jogát vissza követeli az egyes presbyteriumok részére. Már e beregi határozat még csak említve sem volt a mi egyházmegyei gyűlésünkön, tehát határozat sem hozathatott a felett, következőleg — bár el kell ismerni, hogy abban a beregi határozatban elvi jelentőségű dolog foglaltatik és pedig ugyanaz, a mi a debreczeni egyházmegye említett határozatát is involválta — e tárgyban, a most választott képviselők egyáltalában nem érezhetik magokat az új határozat által kötelezve. — És bármint vesszük is a dolgot, bármennyire tiltakozzunk is ellene, említett határozata a debreczeni egyházmegyének nem egyéb, mint az alkotmányos életben károsnak bizonyult s onnan régen kiküszöbölt „követi utasítás“-nak — legalább részben — visszaállítása és mint ilyen ellentétben áll a szabadságszeretettel, melynek a magyar ref. egyház, különösen pedig Debreczen és a debreczeni egyházmegye mindenkor kitűnő képviselője volt. S ha tekintetbe vesszük azt a visszás helyzetet, melybe a debreczeni egyházmegye képviselője jöhet akkor, mikor egyéni meggyőződésének nyilvánításában amaz új határozat által kötve van, a mikor nem tehet egyebet, mint hogy sem egyházmegyéje, sem maga ellen nem szavazhatván, képviselői jogát azon egy vagy több tárgy eldöntésénél nem gyakorolja: el kell ismerni, hogy az ily helyzetbe hozott képviselő a debreczeni egyházmegye tekintélyének emelésére hivatva nem lehet.

Ezek után, a többi, kivétel nélkül helyi érdekű tárgyak említését mellőzve, azon óhajttással zárom be ez igénytelen tudósítást: adja Isten, hogy a debreczeni egyházmegyének a képviselőkre vonatkozó határozatának megbánására oka soha ne legyen!

Szerkesztő urat pedig arra kérem, hogy, bár a mult számban egy egész cikk és pedig mindjárt a lap élén, ezen mi elvi jelentőségű ügyünkkel foglalkozott, adjon az én nézetnyilvánításomnak is helyet b. lapja hasábjain. **Y.**

Irodalom.

Megjelent „A Magyarországi ev. ref. egyház Egyetemes Névtára az 1886. évre. Az egyetemes konvent megbízásából szerkesztette Tóth Sámuel, a konvent egyik jegyzője. Budapest, 1887. Hornyánszky Viktor akad. könyvkereskedése. A nagy quart alakban 509 lapra nyomott s kemény papírba kötött hatalmas Névtár tartalma következő: előszó; a konvent tagjainak nevei; a dunamelléki, dunántuli, tiszáninneni, tiszántuli, erdélyi egyházkerületekre vonatkozó adatok feltüntetése, még pedig oly módon, hogy előbb előadatik mindenik egyházkerület története; feltüntetettik a püspökök, a főgondnokok névsora, a mostani tisztviselei kar névsorával; majd az egyes egyházmegyék s ezekben a tisztviselek, az állandó szakbizottságok, a lelkesítő s tanítói nyug- és gyámintézetek vagyoni állása vannak feltüntetve. Az egyes egyházakra vonatkozó adatok a következő rovatok szerint állanak: tételszám; anya-, társ-, leány-, vagy fiókegyház; keletkezési év; anyakönyve melyik évvel kezdődik; lelkek száma; bevétel; kiadás; az anyaegyház osztályzata lelk. fizetést illetőleg; lelkész . . . neve; szülöttek, megholtak, ujházások, áttértek, kitértek száma; tanítók és kántorok nevei; tankötelesek száma több rovatban; konfirmáltak száma; gondnok neve; más felekezetteliek lélekszáma a községben (ág. hitv. unit. r. kath. görög kath. gör. kel. m. vall. egyéb vall.); ut. posta (község, megye); jegyzet. A névtár 2-ik részében a fő- és középiskolákra s felsőbb leányintézetekre vonatkozó adatokkal; a 3-ik részben a missióüggyel s ennek rövid történetével; a 4-ikben az egyházmegyénként és egyházkerületenként összeállított összesített kimutatással, az 5-ikben az ágost. evang. egyházkerületekről összesített kimutatással, a 6-ikben az unitárius vallásközönségre vonatkozó adatokkal találkozunk s végül a hely- s aztán a személynevek vannak abc. rendben összeállítva. Régen érzett hiányt fog pótolni ezen nagy mű s Tóth S. ur, a szerkesztő abszolút értékű munkával ajándékozta meg egyházunkat, mely érdekes történeti adatokban is gazdagon bővülködik. Hogy mennyi fáradsággal lehetett ennyi adatot összegyűjteni, azt csak elképzelni is bajos, főleg ha tudjuk, hogy az egyes egyházkerületek rövid történetének megírásához is csak két helyről küldtek be adatokat. Üdvözljük a szerkesztőt, ki e munkájával hálára kötelezte el egyházunkat. A műre esetleg még visszatérünk s most csak annyit róla, hogy bolti ára 4 frt leend; az egyes egyházak pedig 2 frt 40 krért kapják meg s egyházi egyének részére ugyanennyi lesz az ára a püspöki hivatalokban.

Külömfélék.

Debreczeni főiskola. F. hó 27-én tanítóképesítési vizsgára jelentkezett főiskolánkban 22 végzett tanítóképezdei növendék s 2 segédlelkész: Szabó István és Köles Sándor. Az írásbeli vizsga 28-án s a szóbeli a következő napokon volt. A vizsga eredményéről jövő számunkban referálunk. — Főgymnasiumunk egyik tehetséges növendéke, Pótor Elemér 7. o. t. üldöztetési mániával elmebetegségbe esett. A gymn. igazgató és a főiskola orvosa először ideiglenesen a főisk. kórházba helyeztették a szegény ifjút, majd Buda-

pestre szállították a Rókus kórház megfigyelő osztályába. Szépen jellemzi ifjaink nemes gondolkodását azon tény, hogy a gymnasiumi tanulók 78 frt 57 krt raktak össze szerencsétlen pályatársuk felszállítási s gyógyíttatási költségeire; tanároktól 21 frt gyűlt össze s a városból Kardos László ur 4 frtot küldött be az igazgatóhoz ugyanezen célra.

Vidéki hírek. Mint a „H.-M.-V.”-ből olvassuk, Szabó János békésbányai esperes ur megkeresést intézett a h.-m.-vársárhelyi polgármesteri hivatalhoz, kérvén Nagy Bálint volt ev. ref. segédlelkésznek, felső leányiskolai igazgató tanítónak a lelkési teendők végezésétől s a palást viselésétől való eltiltását. A polgármesteri hivatal e megkeresést másolatban áttette a községi iskolaszékhez intézkedés végett. Az iskolaszék tekintettel az esperesi megkeresésben foglaltakra, de tekintettel különösen arra, hogy Nagy Bálint ev. ref. vallású léte más vallásfelekezet istenitiszteletein az iskolaszéki ülésen jelen volt helybeli unitárius s. lelkész nyilatkozata szerint valóban részt vett s a ref. papi jelvényt, a palástot ilyen alkalmakkor viseli; s tekintettel végül arra, hogy mint községi iskolai tanítónak szigoruan őrizkednie kell az iskola jó hírneve s tekintélyének megőrzése és a saját érdeke végett minden olyan tüntetéstől, mely által bármelyik hitfelekezetet megsérthetné és az iskola ellen ingerelhetné: őt a papi teendők végzésétől s a palást viselésétől eltiltotta. — Részletes kimutatás küldetett be hozzánk a **kis-marjai** ev. ref. templom rácskerítése költségeinek fedezéséhez ajándéktárgyakkal, vagy pénzbeli adományozással járult adakozók neveiről, a befolyt s kiadott pénz mennyiségéről. Mi csak a végeredményt jelezhetjük anyiban, hogy a mondott célra, különböző forrásokból bejött 470 frt 95 kr s kiadatott 456 frt 12 kr. A lelkiismeretes gonddal készített kimutatás végén Könyves János lelkész ur, az egyház és a maga nevében a legszivesebb és tiszteletteljes köszönetet mond az adományozóknak.

A latin nyelv a reáliskolában. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, folyó évi 8296. sz. alatt a következő rendeletet intézte valamennyi tankerületi királyi főigazgatóhoz: Hogy a jobb reáliskolai tanulóknak is módot nyujtsak a latin nyelvi és irodalmi ismeretek megszerzésére s ez által a tudomány-egyetem jogi és orvosi karaiba való beléphetésre, a rendelkezésem és vezetésem alatt álló nyolcz osztályu reáliskolákon a latin nyelv rendkívüli tanítását ezennel elrendelem. E tanítás azonban a jövő iskolai évvel egyelőre csak a következő reáliskolákon fog berendeztetni: a budapesti II. és V. kerületi, a pozsonyi, szegedi, kassai, temesvári, aradi, pécsi, soproni és nagyváradai állami reáliskolákon. A reáliskolai latin nyelvi rendkívüli tanszékek annak idején kihirdetendő pályázat utján fognak betöltetni.

Szerkesztői posta. I. E. Berlin. Legközelebbi küldeményét köszönettel vettem. Tekintettel aktuális voltára, mielőbb kiadom. — S. S. Zimmermann műveinek ismertetését már kiszeddtem, de ezen számba nem tudtam beszorítani. — B. L. Épen most olvasom a „Prot. Közlönyből”, hogy a „Pred. Tár” készen van. Én is sokat várok tőle. Magándolgainkról majd magánlevelemben. — M. P. Becses cikket a magam által irt egyházmegyei tudósítással együtt kénytelen voltam e számból kihagyni.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉSEK.

Pályázat.

A dunántuli ev. ref. egyházkerület pápai főgymnasiumában a latin és görög classica-philologiai tanszakra pályázat nyitattik.

A megválasztott tanár az I—III. osztályban a latin nyelvet, esetleg, a körülményekhez képest, a magyar nyelvet is fogja tanítani. Óraszám 20—21. Évi fizetés 1000, azaz ezer forint, melyből 200 frt lakbér.

Pályázati kérvényhez melléklendők: a) keresztlevel, b) erkölcsi bizonyítvány azon időtől kezdve, midőn iskolai tanfolyamát bevégezte, c) tanári oklevél a classica-philológiából, d) szolgálati bizonyítvány, e) orvosi bizonyítvány a testi épség bizonyítására.

Pályázó csak ev. ref. vallású lehet, megválasztatása esetén jogos, egyszersmind kötelezett tagja leendő a tanári nyug- és gyámintézetnek, székét szaktudományára vonatkozó értekezéssel tartozik elfoglalni az 1887—88. tanév megnyitásakor.

A kellőleg fölszerelt pályázati kérvény 1887. jun. 5-ig főtiszt. s nagys. Pap Gábor püspök urhoz küldendő Révkomáromba.

Kocs, 1887. ápril 21.

László József,
főisk. egyh. gondnok.

Pályázat

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület szatmári egyházmegyéjében lévő, kisszekeresi IV. osztályu lelkésztanítói állomásra.

Évi fizetése, mely termény, földhaszon, csekély készpénz és tűzifából áll, a szerény lakóházon és telken kívül, az egyházmegye által 324 forintra van értékelve.

A kellően felszerelt pályázati kérvények folyó évi május hó 28-dik napjáig a szatmári egyházmegye espereséhez Porcsalmára küldendők.

Kelt Debreczenben, 1887. év ápril 28.

Révész Bálint,
püspök.